

ЛИКОВАЊЕ НАД СТРВИНАМА ВЕЛИКИХ ЛЕПОТА: О ХАОТИЧНОЈ ЕВОКАТИВНОСТИ РОМАНА *ПОГОВОР* ДАВИДА АЛБАХАРИЈА

Давид Албахари, *Појовор*, Чаробна књига, Београд 2021

По читању књиге тако густе да је стешњена корицама као оклопом, човеку привученом њеним немогућим бујањем у спољашњост, у свет који сви силом прилика делимо, дође, разуме се, да је без паузе, да не кажемо чим пре, изнова прочита. Углавном је то разложен и исправан подстицај у њему. Пресну стварност најлакше је проварити са јаким зачинама сновиђења. Аутор овог текста је после читања *Појовора* Давида Албахарија, јер овај роман јесте та и таква књига из прве реченице, ипак одустао од неодложног другог читања – макар од оног комплетног. *Појовор* је, баш као што су то краљ, државе и сусрети о којима говори, мала лепота, а мале лепоте су хировитије од великих, које и појмимо као такве јер су упадљиво складније. У хаотичности лепоте малих ствари тешко је уживати по други пут.

Но, Краљ (иначе, именован малим почетним словом) који је, условно речено, главни јунак Албахаријевог романа, ако то није афрички континент, физички и духовни, на ком је његова минијатурна и неухватљива краљевина, умире већ у првој реченици. Међутим, пошто аристократу каквим тешко може да се замисли иједан монарх, наиме аристократу без непотребних скупоцености, за ког је, као врсном казивачу, вероватно прича најскупоценија, аристократу који је ослобођен свих вишкова, читалац себи тешко може представити, па га још таквог, непредстављеног, видети где умире одмах, Албахаријев приповедач ће, без одлагања, рулет онеобичавања завртети још јаче. Он неће бити заустављен до последње странице *Појовора* и такав ће читаоцу пружити интензивно, а услед брзих смена фокализатора, неретко замућено промицање времена, тема, мотива и њима имплицираних загонетки. Ко у приповедну једначину романа бар с времена на време не увршћује случај, произвољност или стихију, осетиће читајући *Појовор* непријатан напор и неће у следећем исказу открити и тихо одушевљење непредвиђеним: „Пролазили смо кроз живот као каменчићи ненамерно ударени коњским копитом, војничком чизмом или балетском патиком”¹.

Сношај двоје анонимуса, једног Африканца и једне Европљанке, удара филтер свим сликама, сценама и ситуацијама које ће се низати. Бласфемија оглашеног црквеног звона у тренутку окончавања „еротског маратона” своди се – дакле не сиромашу него поприма одговарајућу меру, меру достатности – на болну иронију, јер звоном ништа сакрално

¹ Albahari, David. *Pogovor*. Beograd: Ćarobna knjiga, 2021, str. 29–30.

није најављено. Испоставиће се да, такође, иронично коментарисан као „величанствени”, сусрет Африканца Сулејмана и Европљанке Хани завршава само на ванредном телесном ужитку који је, ма колико ванредан био, пре свега, пражњење. Па ипак, људи на улици ридају и урлају, а Хани, као неко ко је до малочас, после врхунца са обдареним љубавником инфантилно узвикивао своје име, жали за преминулим Краљем – она га је, по сопственом признању, једина волела. Нешто се у ликовима дешава. У ствари, нешто се битно дешава. Шта каже остатак романа, да ли је *оно* пражњење, и колективно пражњење на улици, као прочишћење негативних ефеката кроз стари, намерно скраћени узвик *le roi est mort!*, метонимија за историјски, универзални однос између два континента?

Судбина Европе биће рикошетирана судбина Африке. Злостављан и израбљиван, Црни континент поднео је струје хаоса које ће тек обузети Европу и, како се може очекивати после читања *Појовора*, обузеће је савим. Слути се, међутим, да Европа после тога неће добити нову шансу, као што ју Африка, та права човекова постојбина, стално добија. Ако нешто можемо рећи о Краљу, том фантомском над-лику у овом роману, том црном Ахасверу, то је да је он ненаметљиви весник овог искуства константног мењања, све до непобитне смрти. За њега, она није мучна: смрт је одлепљивање у светлост, мада се с првим кораком на њеном тлу покојник мора затећи у тами.

Као над-лик, Краљ је у првом реду симбол, а као такав он је сведок разаципања Христа, Торкемадиних прогона, освајања и пљачкања Африке, афричких револуција, али и ницања концлогора по европског тлу. Хронотоп који му је својствен – а што се може рећи и поводом других наративних токова у Албахаријевом роману – увек је нигдина, нигдина или празнина што остаје после сељења из епохе у епоху, с континента на континент. Име коначној нигдини је хотелска соба у Цириху. Тако стерилно, тако сигурно и комфорно, скоро страшније од дела Свете Инквизиције.

Време и простор се својом произвољношћу обрушавају и на друге ликове: на сексуално али и мисаоно потентног Сомалца Сулејмана, цангризаву и, попут Немачке из које долази, располућену Хани Гретл, добродушност Бонгу, загледаног у исусолико ходање по води Боба Марлија, или пак живописног Драгана, српског/југословенског змаја који је увек приправан за подвиг, а уме и да концизно приповеда о опширној истини Краљевог живота, те на филателисту и професора Бабовића са својим далекосежним предавањима на којима студенти пред незгодним темама морају да беже под катедру, где је их је после тешко наћи.

У вртлогу Историје, вртложе се и њени најмање крвави трагови – опилци културне историје. Цитати Стублићевог Филма из најбољег, новоталасног периода („само рекламе и – дилеме!”), Електричног оргазма о четирима јахачима Апокалипсе у новом светлу – сексу, дроги, насиљу и

страху – затим мимикрирани наслов песме новосадске групе Воуе (доста! доста! доста!), осврт на најомиљенију севдалинку Цунета Гојковића, али и на за СФРЈ проблематичне и хипотетичке четничке песме које је певао у Чикагу, као и друга референцирана остварења која чине ову главнострујашко-алтернативну мешавину, такође ће читаоце навикле на покултурни миље, на који је – зашто да не? – навикнут и Албахаријев приповедач, довести до бартовског ужитка. Уопште, *Поћовор* се доживљава као богата збирка сићушних читалачких ужитака.

Тако стижемо до идејног вектора овог романа који видимо као сабирни када је реч о мањим, врлудавим идејама којих у њему не мањка. Он је лапидарно (а како би другачије) артикулисан у називу удружења наизглед јасних тежњи, постмодернистички интонираних, прогресивних и, свакако, а la Покрет несврстаних еманципаторских: *Мало је лејо*.

Захваљујући овој, графиту сличној естетичкој и етичкој максими, која представља много више од одјека концепта несврстаности на који се Албахари забавно осврће у *Поћовору*, афрички Краљ ничега и свега конституише се као гласноговорник питомог односа према животу и стварности, а који би једини, не само у политичким и друштвено-историјским размерама, могао да буде залог за стварање другачијег и бољег света, залог промене која је најављена, па испуштена као могућност баш у шестој декади прошлог века, на чијем се почетку организују Несврстани, усред које Африка достиже врхунац своје антиколонијалне борбе, у којој Марли узима гитару као мегафон да би позвао да се *уштане и сћоји*, а у Југославији Драгана/Dragona и професора Бабовића, раме уз раме са Паризом, Прагом, а о северноамеричким студентским кампусима да не говоримо, стасава генерација шездесетосмаша, која ће кроз неколико деценија убрзано опадати, тако да ће се многи њени припадници на крају тог суноврата наћи на врху неоимперијалне лествице, исте оне коју су као дугокоси и брадати младићи и дугокосе и испод пазуха необријане девојке у фланел кошуљама осуђивали. Краљ, према томе, одиста јесте будаласт са својим *Краљевићем и ћросјаком* као штивом из младачких дана, одиста јесте наивко, каквим га приповедач још с почетка види. *Мало је лејо*, али Историја је круг, вир, а понајвише – обруч.

Назив тајног удружења у *Поћовору* на неколико равни функционише као (поетичка) девиза. У малопре поменутом обручу, свакодневица се са Историјом укршта и коти у нешто ново. Иза Албахаријевог Краља, иза свих кључних поступака у *Поћовору*, иза ове књиге као танушног предмета, иза њене континуалности (чувени Албахаријеви компактни пасус-роман), најзад иза девизе *Мало је лејо*, као да се може чути чувено мишљење Лиотара, оног који је на измаку седме деценије прошлог века дао дијагнозу постмодерног стања у домену односа према великим наративима, наративима главнострујашких идеологија, претпостављајући им мале, још потентне и углавном неистражене, пишући да је „велика прича

[чија је функција позакоњење] на измаку”², али да „то није препрека да милијарде прича, оних мањих и оних већих, престане ткати ткиво свакодневног живота”³.

Не стоји ли тако ствар и када је реч о лепотама? У Албахаријевом роману да, несумњиво. Фрагментарност не само предочених догађаја него и расутост ликова, карактера и актера, последично и расутост приповедања, изазивачки заводе читаоца, тако да он не може једначити свет *Поџовора* ни са приповедним пермеабилностима у делима Томаса Бернхарда или Томаса Пинчона, ни са фарсичношћу Басарине прозе и историографских мистификација у њој – упркос томе што са свима њима, каткад неочекивано, могу да се повлаче паралеле.

Но, рефлексije о Африци, (бе)смисао културолошких сустицања и узмицања међу ликовима чије су силнице живота распростраје посвуда, те уза сву иронију програмски назначена мисија по много чему, а најмање по њеном називу, недоречене организације *Мало је лејо*, удахњују Албахаријевом роману квалитет који надилази хуморне, ироничне, спорадично и циничне тенденције које ће у њему неки тумачи истицати у први план. Јер после свих луцидних запажања Краља и сулудих епизода кроз које је прошао са Сулејманом, Хани и другима, па и са непоузданим приповедачем који се повремено открива као сведок и учесник догађаја, исказ *мало је лејо* звучи као одбрана естетике и етике која је прогнана из суровости или индиферентности постмодерног света, као – а то је још једна асоцијација мимо оне на Лиотара – поднаслов економске студије *Мало је лејо* Ернста Фридриха Шумахера, а који гласи: *економија њо мери човека*, то јест у оригиналу: *as if people mattered*. Није ли то најтужнији поднаслов икада срочен?

Сагласно овоме, читалац осећа да се иза Краљевог тајног покрета крије пре микрофилија него микроманија. Дакле, на овај или онај начин, опстаје поверење у малог човека, као у питомог потомка оног етиопског аустралопитекуса ком су Европљани морали наденути своје име (Луси). У тврдом мраку који плете Историја, та дупла негација, „орање по празнини коју нам ништавило оставља”⁴, опстаје ведрина иза једне „албахаријевске заврзламе”, како ју је у кратком новинском коментару *Поџовора* одредио Вуле Журић⁵, додајући да би Набоков и Борхес, који су, такође, залутали на његове странице, стрефио *фрас* у *шуји* кад би слушали Цунета који би запевао Албахарија. С том ведрином би требало читати први „диктирани роман” у српској књижевности, истодобно се суочавајући са сопственим ружним и прљавим лицем, лицем припадника

² Jean-Francois Lyotard. *Šta je postmoderna*. Ksenija Jančin (prev.). Beograd: Art Press, 1995, str. 27.

³ Исто.

⁴ Albahari, David. *Pogovor*. Beograd: Ćarobna knjiga, 2021, str. 53.

⁵ *Полишка*, субота 2. јул 2022, година LXVI, број 12.

цивилизације која је, откада је на свом културном, политичком и економском обзору открила Африку, тај први међу свим континентима, доследно одржала изабљивачки однос према њој.

Мср Милан ВУРДЕЉА
асистент
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за српску књижевност
са јужнословенским књижевностима
milan.vurdelja93@gmail.com